

ราชบัณฑิตยสถาน กรมพระเทพมนตรี

เล่ม ๓ แผ่นที่ ๓๕ วันอาทิตย์ เดือนเดือนอ้ายขึ้นสามค่ำ ขึ้นยี่สิบ ๑๒๖๔ หน้าเบอร์ ๒๔๗

สารบัญ

ข่าวราชการ	หน้า ๒๔๗
ใบบอกหัวเมือง	หน้า ๒๕๐
ราษฎรทูตเกล้าฯ ถวายฎีกา	หน้า ๒๕๑
รายงานโรงเรียน	หน้า ๒๕๒
รายวันเรือเข้าออก	หน้า ๒๕๖
รายวันปรอทน้ำฝน	หน้า ๒๕๗

ข่าวราชการ

วันอาทิตย์ เดือนสิบสอง แรมสิคค่ำ ขึ้นยี่สิบ
เวลาห้าค่ำแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เสด็จออกพระที่นั่งจักรีกรมทาศปราสาท พระบรม
วงษานุวงษ์ แด่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยเสด็จ
ตของขัติพระบาท พระมหามงกุฎนำขอก
เมืองสระบุรี ๑ ฉบบ เมืองนครสวรรค์ ๑ ฉบบ
ชนกถวายบังคมทูลพระกรุณา พระสรินทราภคย
นำขอกเมืองกาญจนบุรี ๑ ฉบบ พระยาพิพัฒน์
โกษาหน้าขอกเมืองสมุทรสงคราม ๑ ฉบบ ชนกวาย
บังคมทูลพระกรุณา กับพระยาพิพัฒน์โกษานำพระ
ยาสมุทธุวานฤถิย กราบบทวายบังคมลาออกไปรักษา

ราชการเมืองสมุทรปราการ พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระ
ราชทานเครื่องยศ แก่พระยาสมุทธุวานฤถิยตามสม
ควรแล้วเสด็จขึ้น
วันจันทร์ เดือนสิบสอง แรมห้าค่ำ พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้เจ้าพนักงานจัดถวาท ซึ่งจะได้แจกเบี้ยหวัดพระวราช
ทานแก่พระบรมวงษานุวงษ์ ซึ่งทรงผนวชแล้ว
ราชการตามเคยเจ้าพนักงานทูลเชิญพระพุทธรูปประ
ทิวฐานเหนือพระที่นั่งเสวตกรณิศ ในพระที่นั่งจักรี
มหาปราสาท แด่เชิญพระสยามเทวาธิราชมาประ
ทิวฐานที่โต๊ะหน้าพระที่นั่งเสวตกรณิศ ตั้งเครื่อง
สังวเอ แด่ตั้งเงินเบี้ยหวัดกับโต๊ะตั้งเครื่องสังวเอ
ออกนามมีบายศรีทองเงิน แด่เจ้าพนักงานสังฆการี
ทูลเชิญเสด็จพระบรมวงษานุวงษ์ ซึ่งทรงผนวช
พระภิกษุ ๑๖ องค์ สามเณร ๒ องค์ ขึ้นไป
พร้อมในพระที่นั่งจักรีกรมทาศปราสาท
ครั้นเวลาเช้า ๘ โมงเสด็จ ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานถวายอาหาร
บิณฑบาต ครั้นเวลาบ่าย ๒ โมงเสด็จ พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งจักรี
มหาปราสาท ทรงรถเทียบเครื่องมัตถการ แล้ว
ทรงรถเทียบเครื่องสังวเอ เจ้าพนักงานกรมพระ
รัตนโกสินทร์นำคำประกาศแจกเบี้ยหวัด ครั้นอา

ประกาศขแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึง
 พระราชทานตัวเบี้ยหวัด แก่พระบรมวงษา
 นุวงศ์ภิกษุสามเณร แล้วพระเจ้าบรมวงษา
 กรมพระปวเรศวริยาสงกรณม์ จึงถวายอภิว
 แล้วถวายพระพรลากลับ จึงทรงพระกรุณาโปรด
 เกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานแจกเบี้ยหวัดพระราชทาน
 พระบาทสมเด็จพระบรมวงษาธิบดีพิทย แลกรม
 ข้างทหารในต่างเสียมผู้ต่อไป แล้วจึงทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัญญาบัตร
 ๑ ให้หม่อมราชวงศ์ฉาย บุตรหม่อมเจ้าพันธุ์
 เป็นหม่อมการวณฤทธิราชนิภูต ถือศักดินา ๔๐๐
 ๒ ให้หม่อมราชวงศ์ฉวี บุตรหม่อมเจ้าปรีดา
 เป็นหม่อมทศทิศฤทธิราชนิภูต ถือศักดินา ๔๐๐
 ๓ ให้ขุนวิสุทธรพลาต เป็นหลวงพลวาทกร
 ๓ ปลัดท้าววังกรมช่างทหารในไทยขวา ถือ
 ศักดินา ๑๐๐๐
 ๔ ให้ขุนวิจิตรจำนง เป็นหลวงโยธาพิริวจิตร
 ปลัดท้าววังกรมช่างทหารในไทยซ้าย ถือศักดินา
 ๑๐๐๐ ๕ ให้นายพุ่มทวารมหากษัตริย์ษาพระ
 องค์ เป็นขุนวิสาขาวิชาชาญงานใหญ่ ในกรมช่าง
 ทหารในไทยขวา ถือศักดินา ๕๐๐
 ๖ ให้นายเลื่อนทวารมหากษัตริย์ษาพระ
 องค์ เป็นขุนคลังปลัดท้าววังงานใหญ่ ในกรมช่างทหาร
 ในไทยซ้าย ถือศักดินา ๕๐๐
 ครั้นพระราชทานสัญญาบัตรแล้ว พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับมีพระราชดำรัสกับพระ
 บรมวงษานุวงศ์ ครั้นเวลาบ่าย ๓ โมงเศษ เสด็จขึ้น
 วนังการ เกือบสี่โมง แรมเสียมค่ำ ไม่มี
 ราชการอันใด วันพุธ เกือบสี่โมง แรมเสียมค่ำ
 เวลาเช้า ๒ โมงเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานจัดการ
 พระศพ พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าประไพพรหม

พิลาซึ่งสิ้นพระชนม์ ครั้นเวลาทุ่มเศษพระบาทสม
 เสด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกหาพระที่นั่งจักรีมหา
 ปราสาท ทรงพระที่นั่งระงษานที่เกยบันไกร้านตวัน
 ออกเสด็จพระราชดำเนิน ไปประทับหอขรรณสังเวช
 ทรงทอดผ้าไตรพระสงฆ์สดับปกรณ์พระศพ พระ
 เจ้าลูกเธอ ๓๐ รูป แลทรงทอดผ้าขาวพันพระ
 สงฆ์สดับปกรณ์อีก ๕๐ รูป แล้วพระบาทสมเด็จ
 พระเจ้าอยู่หัว ทรงพระที่นั่งราชยาน เสด็จพระ
 ราชดำเนิน กลับมาทรงจุกเทียนโคมในไชย ที่หน้า
 พระที่นั่งฉางกรณโฆษาปราสาท แล้วเสด็จขึ้น
 วันพฤหัสคย เกือบสี่โมง แรมเสียมค่ำ
 วันศุกร์ เกือบสี่โมง แรมเสียมค่ำ ไม่มีราชการ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไม่ได้เสด็จออกแห่ง
 ใด ครั้นวันเสาร์ เกือบสี่โมง แรมเสียมค่ำ
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานจัดการ
 ซึ่งจะได้ตั้งพระราชพิธีฌดวงลาด เจ้าพนักงานทั้ง
 ปวงได้จัดการในพระที่นั่งอนันตสมาคม นิมิตต์
 พระสงฆ์ ซึ่งจะได้เจริญพระพุทธมนต์ ๓๑ รูปมา
 พร้อมกัน ครั้นเวลา ๒ ทุ่มเศษพระบาทสมเด็จ
 พระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งอนันตสมาคม
 พระบรมวงษานุวงศ์เสด็จลของอภิวพระบาท พระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจุกเทียนเครื่องมค
 การ พระพิมพ์ธรรมถวายคิด ลาดกษัตริย์
 คำประกาศ พระสงฆ์ ๓๑ รูปเจริญพระพุทธมนต์
 แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้น
 วันอาทิตย์ เกือบสี่โมง แรมเสียมค่ำ
 เวลาเช้า ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งอนันตสมาคม ทรงจุก
 เทียนเครื่องมคการ พระพิมพ์ธรรมถวายคิดแล้ว
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงประเส ออาหาร
 บิณฑบาตรแก่พระสงฆ์ พระบรมวงษานุวงศ์

ทรงปฏิบัติพระสงฆ์ตามเถร ครั้นพระสงฆ์ ๓๑ รูป
 รัชพระราชทานฉันทแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว พระราชทานชงไทยธรรมแก่พระสงฆ์
 รัชซึ่งพระสงฆ์ ๓๑ รูปนี้แลของไทยธรรมนี้ เป็น
 ของพระบรมวงษานุวงษ แลข้าราชการไทยที่เข้ามา
 ถวายพระสงฆ์ด้วย ครั้นพระสงฆ์ ๓๑ รูปถวายพระ
 พรลาภด้วย แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชพระ
 ราชทานเครื่องสมณบริวาร แก่พระศรีวิสุทธิวงษ
 ราชาคณะกษัตริย์นามกรม ๓ ชนิศ ๖ รวม ๘
 รูป ซึ่งไปอยู่วัดราชาธิวาส ครั้นพระศรีวิสุทธิ
 วงษ แลพระสงฆ์อีกถวายพระพรลาภด้วยแล้ว
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจากเทียบ
 เครื่องสังเวทโรยซาเทวาศี พื่อพรหมณ
 ษาคำคัมภีร์สังเวท แล้วเบิกแว่นเวียนเทียนสม
 โยชพระมหาเสวตธรรมา ครั้นเวลาบ่ายโมงเศษ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้น เจ้าพนักงาน
 ที่ปองไต่ถามการ ซึ่งจะได้ตั้งพระราชพิธีฉัตรมงคล
 ในพระที่นั่งบรมมาศราชนิกมโศฬารต่อไป นิมนต์
 พระสงฆ์ซึ่งจะได้เจริญพระพุทธรูป ๓๑ รูป
 มาพร้อมกัน ครั้นเวลาบ่ายสาม พระบาทสม
 เด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งบรมมาศ
 ราชนิกมโศฬาร ทรงจากเทียบเครื่องมัตถการ
 แล้วพระเจ้าบรมวงษานุวงษ กรมพระปวเรศวริย
 าสงกรถวายศีล ถวายฉันทแก่ข้าราชการพระสงฆ์
 ๓๑ รูป เสด็จพระพุทธรูป พระบาทสม
 เด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจากเทียบเครื่องมัตถการ
 บรมวงษานุวงษ ทรงจากเทียบพระพุทธรูป
 รัชแล้ว เสด็จขึ้น
 รัชขึ้นที่ เสด็จขึ้น
 รัชขึ้นที่ เสด็จขึ้น
 รัชขึ้นที่ เสด็จขึ้น

ในพระที่นั่งบรมมาศราชนิกมโศฬาร พระเจ้าบรม
 วงษานุวงษกรมพระปวเรศวริยาสงกรถวายศีล แล้ว
 พระบาทสมเด็จพะเจ้าอยู่หัว ทรงประเคนฉ
 ษารบิณฑบาต พร้อมทั้งด้วยพระบรมวงษานุวงษ
 พระสง ๓๑ รูป รัชพระราชทานฉันท ครั้น
 พระสงฆ์รัชพระราชทานฉันทแล้ว จึงทรงประ
 เเคนของไทยธรรมแก่พระสงฆ์ ในวันพระบรม
 วงษานุวงษฝ่ายใน ไต่ถามการแลของไทยธรรม
 ถวายพระสงฆ์ด้วย ครั้นพระสงฆ์ถวายพระพร
 ลาภด้วย แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ทรงจากเทียบเครื่องสังเวท โรยซาเทวาศีพื่อ
 พรหมณษาคำคัมภีร์สังเวท แล้วเบิกแว่นเวียน
 เทียนสมโยชพระมหาเสวตธรรมา ครั้นเวลาเที่ยง
 แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้น
 เวลาบ่าย ๔ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
 หัวเสด็จออกพระที่นั่งอนันตสมาคม ประทับพระที่
 ษาน้ำโชนนำพระที่นั่งเสวตธรรมา ชาวพระโคมก
 ประโคมขึ้นพร้อมกัน พระบรมวงษานุวงษเสด็จ
 เสด็จขึ้นที่ราชการฝ่ายทหารพลเรือน เสด็จ
 ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบาทสม
 เด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า
 พระราชทานเครื่องราชอิสริยยศ ประถมของ
 รัชแล้ว แต่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวขอพระองค์ใหญ่
 รัชพระเจ้าอนุวงษเชอ กรมขุนนครราชสีมา
 แลเจ้าพระยาพลเทพ แล้วจึงพระราชทาน
 เครื่องราชอิสริยยศที่ขุดทองเกล้า แก่พระยา
 ศิวสังเคท รัชพระยาราชพงษนริศผู้ว่าราชการ
 การเมืองสมุทรสงคราม แล้วจึงพระราชทาน
 เครื่องราชอิสริยยศที่ขุดทองเกล้า แก่พระยา
 เสด็จตามทางเสด็จดำรงวงษตระกูล พระศรีวิ
 ราชวัน แลพระราชทานดวงการ ขุดทอง

เกล้าวิเศษ แก่พระยาเพชรพิไชย ครั้นพระ
 ราชทานเครื่องราชอิริยาบถเสร็จแล้ว จึงมีพระราช
 คำรัสพระราชทานพระพร แก่พระบรมวงษานุวงษ
 แลข้าราชการ ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราช
 อิศริยาบถ แลซึ่งเข้ามาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท
 นั้น ครั้นแล้ว จึงเสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปในพระ
 ที่นั่งศิวิไลย์ปราสาท ทรงจุทเทียนเครื่องมัทคาร
 ถวายบังคมพระบรมรูป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ซึ่งดำรงกรมเทพตามครที่ ๔ พระองค์ แล้ว
 พระบรมวงษานุวงษ แลท่านเสนาบดีข้าราชการ
 ผู้ใหญ่ผู้น้อย ก็ทูลถวายถวายบังคมพระบรม
 รูปตามเคย ครั้นเสร็จการ ถวายบังคมพระบรม
 รูปแล้ว เวลาบ่าย ๕ โมงเสด็จ พระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้น ในเวลาเช้า ๓ โมงเสด็จเวลา
 เที่ยงบ่าย ๕ โมงมี เจ้าพนักงานทหารบกทหาร
 เรือได้ยิงปืนใหญ่สลุกตามเคย แล้วเจ้าพนักงาน
 ทั้งปวงจึงจัดการซึ่งจะไต่ถึงพระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์
 พระที่นั่งจักรีกรมท่าปราสาทต่อไป ในโอกพระสงฆ์
 ซึ่งจะได้เจริญพระพุทธมนต์ ๓๖ รูป ครั้นเวลา
 ยามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออก
 ทรงจุทเทียนเครื่องมัทคาร ในพระที่นั่งจักรีกรมท่า
 ปราสาท พระบรมวงษานุวงษถวายบังคม อาลัย
 อานาคิประการพระสงฆ์ ๓๖ รูป เจริญพระพุทธ
 มนต์ ครั้นเจริญพระพุทธมนต์แล้ว พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้น
 วิถีราชการ เที่ยงสิบสอง แรมสิบสามค่ำ เวลา
 เช้า ๕ โมงเสด็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 เสด็จออกพระที่นั่งจักรีกรมท่าปราสาท ทรงจุทเทียน
 เครื่องมัทคารแล้วพระบรมวงษานุวงษถวายบังคม แล้ว
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงประเคนอาหาร
 มิณฑนชาครแก่พระสงฆ์ ครั้นพระสงฆ์ ๓๖ รูป

รับพระราชทานฉัตรแล้ว จึงทรงประเคนของไทย
 ขวามแก่พระสงฆ์ ในวันมีพระบรมวงษานุวงษ
 แลข้าราชการได้จักสำรับ แลของไทยบรมถวาย
 พระสงฆ์แก้ว ครั้นพระสงฆ์ถวายพระพรดา
 กลั้มแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจุท
 เทียนเครื่องมัทคาร ไทรบูชาเทวดา จัฟพพรหม
 อานาคิประการก็เสร็จแล้วเปิดแว่นเวียนเทียนสม
 โภชน์พระมหาเศวตฉัตร ครั้นเสร็จแล้ว เวลา
 บ่ายโมงเสด็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้น

ใบบอกหัวเมือง

พระมณเฑียรราช รับพระบรมราชานุญาต
 ออกเมืองอุไทยธานี ซึ่งไต่ถึงกรมราชบัณฑิต
 ๑๖ วันพระศกปี เดือนสิบสอง แรมสอง
 ค่ำ ขึ้นอัฐศก ๒ ค่ำ ขึ้นบอกลูกเมืองนคร
 ราชสีมา ซึ่งไต่ถึงกรมราชบัณฑิต
 ๑๖ วันเสวย เดือนสิบสอง แรมห้าค่ำ ขึ้นอัฐศก ๑
 ค่ำ รวม ๓ มณฑลราชกิจจานุเบกษา ลง
 วันมาแต่คำกล่าวการกรมมหาไทย ๑๖ วัน
 เดือนสิบสอง แรมห้าค่ำ ขึ้นอัฐศก
 ในใบบอกเมืองอุไทยธานีฉบับนี้มีความว่า
 ข้าพระพุทธเจ้า พระยาพิไชยสุนทรผู้ว่าราชการ
 กรมการเมืองอุไทยธานีขอรับว่า ๑๖ วันอาทิตย์
 เดือนเก้า แรมห้าค่ำ ขึ้นอัฐศก พระอาทิตย์
 ยกลงมายังสิงห์ ถึงวันพุธ เดือนสิบ แรม
 สามค่ำ รวม ๓๓ วันฝนตก ๑๑ ครั้ง ร่อง
 น้ำฝนได้ ๔๗ ๓๗๖ ค่ำ น้ำฝนรายสิงห์ขึ้นอัฐศก
 มากกว่าน้ำฝนรายสิงห์ขึ้นอัฐศก ๑๕ ๓๗๖ ค่ำ
 น้ำทำขึ้นวันละ ๕ นิ้ว ๖ นิ้ว น้ำทำรายสิงห์
 ขึ้นอัฐศก มากกว่าน้ำทำรายสิงห์ขึ้นอัฐศก
 ๓ ค่ำ ค่ำ ๓ นิ้ว ที่น้ำฝนน้ำฝนคอกหนึ่งคอก